

**MILLIY XAVFSIZLIK MUAMMOLARINING TIZIMLI
TAHLILI VA PROGNOZLASHTIRISH**

Kamolova Sevara Azmiddin qizi

Bukhara State University

1st-year student of the Faculty of History and Law

sevarakamolova1411@gmail.com

Annotatsiya: Milliy xavfsizlik davlat barqarorligi va suverenitetini ta'minlashning muhim omillaridan biri bo'lib, uning samarali boshqaruvi kompleks yondashuvni talab qiladi. Maqolada milliy xavfsizlikning huquqiy asoslari, tizimli tahlil tamoyillari va prognozlash yo'nalishlari yoritiladi.

Kalit so'zlar: xavfsizlik, tahlil, prognozashtirish, barqarorlik, siyosat.

Annotation: National security is one of the key factors in ensuring state stability and sovereignty, requiring a comprehensive approach to its effective management. This article explores the legal foundations of national security, principles of systematic analysis, and forecasting directions.

Keywords: security, analysis, forecasting, stability, policy.

Аннотация: Национальная безопасность является одним из ключевых факторов обеспечения стабильности и суверенитета государства, требующим комплексного подхода к эффективному управлению. В статье рассматриваются правовые основы национальной безопасности, принципы системного анализа и направления прогнозирования.

Ключевые слова: безопасность, анализ, прогнозирование, стабильность, политика.

Milliy xavfsizlik davlat suvereniteti, hududiy yaxlitligi va barqarorligini ta'minlashning asosiy shartidir. Globallashuv jarayonida xavfsizlikka ta'sir etuvchi omillar murakkablashib, yangi xavf-xatarlar yuzaga kelmoqda. Islom Karimovning "**O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari**" asarida "xavfsizlik", "barqarorlik" va "sabitqadam rivojlanish" tushunchalari mamlakat rivojining asosiy omillari sifatida e'tirof etilgan[1]. Shu sababli, O'zbekiston mustaqillik davridan boshlab xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlash bo'yicha izchil siyosat olib bormoqda.

Milliy xavfsizlik har qanday davlat uchun ustuvor vazifa bo'lib, uning huquqiy asoslari Konstitutsiya, maxsus qonunlar va xalqaro hujjatlar bilan mustahkamlangan. O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasida milliy xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha asosiy normalar belgilangan. **XXVII bob "Mudofaa va xavfsizlik"** mustaqillik, hududiy yaxlitlik va xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha davlat majburiyatlarini o'z ichiga oladi. **18-modda** tashqi siyosatda mustaqillik va tinchliksevarlik tamoyillarini, **22-modda** fuqarolarning himoyalanganligini, **152-modda** Qurolli Kuchlarning milliy xavfsizlikni ta'minlashdagi rolini belgilaydi[2]. 1996-yilda qabul qilingan "**Milliy xavfsizlik to'g'risida**"gi Qonun esa xavfsizlik tamoyillari, davlat organlarining vakolatlari va tahdidlarga qarshi kurash mexanizmlarini belgilaydi. 2001-yilgi "**Mudofaa to'g'risida**"gi Qonun harbiy xavfsizlik, Qurolli Kuchlarning vazifalari va chegaralarni himoya qilish tartibini o'z ichiga oladi. 2000-yilda qabul qilingan "**Terrorizmga qarshi kurash to'g'risida**"gi Qonun esa ekstremistik tashkilotlar faoliyatini cheklash va xalqaro hamkorlik asosida xavfsizlikni mustahkamlashga qaratilgan.

Shu bilan birga, O'zbekiston xalqaro hamjamiyat bilan xavfsizlik sohasida faol hamkorlik qilib, turli xalqaro tashkilotlar doirasida majburiyatlarni bajaradi. **BMT**

xalqaro xavfsizlikni ta'minlash, terrorizmga qarshi kurash va tinchlikni mustahkamlashda ishtirok etadi. **Shanxay Hamkorlik Tashkiloti** Markaziy Osiyoda xavfsizlikni ta'minlash, ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashish bo'yicha hamkorlik qiladi.

Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi mintaqaviy xavfsizlik va mudofaa sohasida hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan. **Yevropada Xavfsizlik va Hamkorlik Tashkiloti** inson huquqlari, demokratik tamoyillar va xavfsizlikni mustahkamlash bo'yicha hamkorlik olib boradi.

Xalqaro hamkorlik milliy xavfsizlikni mustahkamlashda muhim rol o'ynab, tahdidlarga qarshi samarali choralar ko'rish imkonini beradi. Shu bilan birga, xavfsizlik muammolarini chuqur tushunish va ularning yechimini topish uchun tizimli tahlil yondashuvi zarur bo'lib, u tahdidlarning sabab-oqibat aloqalarini aniqlash va strategiyalar ishlab chiqishga yordam beradi. **Komplekslik tamoyili** xavfsizlikni harbiy, iqtisodiy, axborot va ijtimoiy jihatlar kesimida baholashni talab etadi. Iqtisodiy beqarorlik ijtimoiy norozilikni keltirib chiqarib, siyosiy barqarorlikka tahdid solishi mumkin. Shu sababli, milliy xavfsizlik strategiyasi barcha omillarni o'zaro bog'liqlikda tahlil qilishga asoslanishi lozim. **Sabab-oqibat tahlili** muammolarning asosiy ildizlarini aniqlashga qaratilgan. Masalan, terrorizm va ekstremizmga qarshi kurash faqat jinoiy choralar bilan cheklanishi mumkin emas, balki ularning ijtimoiy-iqtisodiy sabablarini bartaraf etish ham muhimdir. **Dinamik tahlil** xavfsizlik tahdidlarining vaqt o'tishi bilan qanday rivojlanishini o'rganishga qaratilgan. Geosiyosiy keskinliklar, iqtisodiy o'zgarishlar va texnologik rivojlanish xavfsizlik sohasida yangi muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli, milliy xavfsizlik strategiyasini ishlab chiqishda nafaqat hozirgi vaziyat, balki kelajakdagi tahdidlar ham inobatga olinishi lozim. **Prognostik tahlil** xavfsizlik tahdidlarini oldindan bashorat qilish va ularga qarshi choralar ko'rishni o'z ichiga oladi. Masalan, global iqtisodiy inqiroz yoki kiberxavfsizlik muammolarini oldindan

baholash orqali davlat profilaktik choralarni ishlab chiqishi mumkin. **Institutsional yondashuv** esa milliy xavfsizlikni ta'minlashda davlat organlari, xalqaro tashkilotlar va fuqarolik jamiyatining rolini o'rganishga asoslanadi. Xavfsizlikni mustahkamlash uchun davlat idoralari, huquqni muhofaza qilish organlari va xalqaro hamkorlik tizimlari o'rtasida muvofiqlikni ta'minlash zarur. **"Faqat ana shunday tizimli yondashuv biz uchun milliy xavfsizlikni ta'minlash sohasida yagona, muvofiqlashtirilgan va izchil strategiyani ishlab chiqish, mavjud resurs va mablag'larni ustuvor maqsadlarga yo'naltirish, ularni behuda sarflamaslik, ikkinchi darajali vazifalarga chalg'ib ketmaslik imkonini beradi"**, - deya ta'kidlagan davlatimiz rahbari[3].

Prognozlashtirish milliy xavfsizlikda muhim rol o'ynab, mintaqada ishlab chiqarish darajasidagi tarixiy o'zgarishlarni baholash va kelajakda mintaqqa iqtisodiyotiga ta'sir ko'rsatadigan salbiy omillarni aniqlashga asoslanadi. U milliy xavfsizlik siyosatining muhim qismi bo'lib, kelajakdagi tahdidlarni oldindan aniqlash va ularga qarshi strategiyalar ishlab chiqishga yordam beradi. **Geosiyosiy prognoz** davlatlar o'rtasidagi munosabatlarni va potensial mojarolarni baholashga qaratilgan bo'lsa, **iqtisodiy prognoz** global va mahalliy iqtisodiy jarayonlarning xavfsizlikka ta'sirini oldindan aniqlashga xizmat qiladi. **Texnologik prognoz** esa sun'iy intellekt, kiberxavfsizlik va raqamli texnologiyalarning milliy xavfsizlikka ta'sirini o'rganishga asoslanadi. Prognozlash usullari orasida **ssenariy tahlili, tendensiyalarni baholash va risklarni tahlil qilish** kabi metodlar qo'llaniladi, bu esa xavflarga reaktiv emas, balki oldindan tayyorgarlik asosida javob berish imkoniyatini yaratadi. Agar prognozlashtirish amalga oshirilmasa, davlat kutilmagan tahdidlarga tayyor bo'lmaydi va xavfsizlikni ta'minlashda kechikishi mumkin. Masalan, 2017-yilda O'zbekistonda valyuta bozorini liberallashtirish natijasida milliy valyuta keskin qadrsizlanib, tadbirkorlarning kredit majburiyatlari

bir necha barobar ortdi. Bu esa prognozlashtirishning yetarli darajada olib borilmagani oqibatida iqtisodiy islohotlar kutilmagan muammolarga sabab bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi[4]. Shu sababli milliy xavfsizlik va barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun har qanday siyosiy va iqtisodiy qarorlarni amalga oshirishdan oldin chuqur tahlil va prognozlashtirish olib borish muhim ahamiyatga ega.

Shu nuqtai nazardan, Islom Karimov ta'kidlaganidek, milliy xavfsizlik uzluksiz jarayon bo'lib, unga ta'sir etuvchi omillar murakkab va ko'p qirrali. Xavfsizlikni ta'minlashda bir nechta muhim jihatlarga e'tibor qaratish lozim. Birinchidan, har qanday tahdid global barqarorlikka ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ikkinchidan, mintaqaviy mojarolar, jangari separatizm va ichki beqarorlik xavf tug'dirayotgani kuzatilmoqda. Uchinchidan, O'zbekiston kollektiv xavfsizlik tizimi izchil shakllanmagan mintaqada joylashgani sababli tahdidlar murakkablashmoqda. To'rtinchidan, mintaqaviy nizolar terrorizm, narkotrafik va qurol-yarog' kontrabandasini kuchaytirib, chegaralar oshib ketayotgan xavfga aylanmoqda. Beshinchidan, har bir davlat milliy manfaatlariga mos mustaqil xavfsizlik siyosatini yuritishi lozim. Oltinchidan, ekologik va yadroviy xavfsizlik muammolari mintaqaviy barqarorlikka tahdid tug'dirishi mumkin[5].

O'zbekiston mintaqaviy barqarorlik va tinchlikni mustahkamlashga asoslangan xavfsizlik siyosatini yuritib, qo'shni davlatlar bilan hamkorlik qilmoqda. Ichki va tashqi tahdidlarga qarshi geosiyosiy tahlil, iqtisodiy monitoring va axborot xavfsizligi choralaridan foydalanilmoqda. Shuningdek, xalqaro maydonda BMT, SHHT va MDH doirasida xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan hamkorlik amalga oshirilmoqda. **"Xalqimizning xavfsizligi, tinchligi va osoyishtaligini saqlash bugun ham, kelajakda ham eng ustuvor vazifamiz bo'lib qoladi. Chunki faqatgina tinchlik-osoyishtalik mamlakatimizning har tomonlama rivojlanishining asosiy kafolatidir"**, — deya ta'kidlagan Prezident. Shu bois,

milliy manfaatlarni himoya qilish va tahdidlarni oldindan prognozlash xavfsizlik strategiyasining asosiy yo'nalishi bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. – Toshkent: O'zbekiston, 2003. – 14-bet.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2023.
3. Mirziyoyev Sh. M. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari tashkil etilganining 25-yilligi munosabati bilan Vatan himoyachilariga bayram tabrigi// prezident.uz, 2017-yil 13-yanvar
4. Qurbonboyev F. "Valyuta bozori liberallashti. Navbat soliq islohotiga." – Daryo gazetasi, 2017-yil 12-oktyabr.
5. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. – Toshkent: O'zbekiston, 2003. – 10-14-bet.
6. Mirziyoyev Sh.M. Xavfsizlik kengashining yig'ilishidagi nutqidan – Daryo gazetasi, 2022-yil 13-yanvar.